

του Μιχαήλ Χούλη, Θεολόγου

Το γλυκύτερο και αγιότερο πλάσμα του Θεού είναι αναμφίβολα η Παναγία, η μητέρα του Κυρίου και μάνα επίσης των πιστών. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία και τον Καθολικισμό της αποδίδεται μεγάλη τιμή. Ο Λούθηρος αναφέρει γι' αυτήν: «Δεν είναι δυνατόν να εκφραστεί με λόγια ο έπαινος που αρμόζει στη Μαρία» (Έργα Λούθηρου, τόμος 1,219, 494). Στον Ισλαμισμό επίσης αντιμετωπίζεται με μεγάλο σεβασμό. Στο Κοράνιο υπάρχουν 20 περίπου χωρία που αναφέρονται στην Παρθένο. Η Σούρα (κεφάλαιο) 21 γράφει: «Ψάλε τη δόξα της Μαρίας που διατήρησε ανέπαφη την παρθενία της. Αυτή και ο γιος της έγιναν ο θαυμασμός του σύμπαντος» (στίχος 91).

Ο επιφανέστερος μαθητής του Ιωάννη του Χρυσοστόμου, άγιος Πρόκλος Κωνσταντινουπόλεως, αρνείται πως υπάρχει μεγαλύτερο θαύμα από την Θεοτόκο (P.G. 65,717). Ο εκ των κορυφαίων δογματικών της Εκκλησίας μας, άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας, την ονομάζει «το σεμνόν κειμήλιον όλης της οικουμένης» (P.G. 77, 992). Αρκετοί ετερόδοξοι δεν καταλαβαίνουν γιατί στην Ορθόδοξη Εκκλησία τιμάμε τόσο πολύ την Θεοτόκο. Η ιδιαίτερη τιμή προς το πρόσωπό της είναι όμως ξεκάθαρη ήδη από την Καινή Διαθήκη, διότι ο αρχάγγελος Γαβριήλ την προσφωνεί ως εξής: «Χαίρε εσύ, η προικισμένη με τη χάρη του Θεού! Ο Κύριος είναι μαζί σου. Ευλογημένη από το Θεό είσαι εσύ, περισσότερο απ' όλες τις γυναίκες» (Λουκ. 1,28). Στην Ορθόδοξη Εκκλησία τιμάμε βαθύτατα την Παναγία, σύμφωνα και με τον προφητευμένο από το στόμα της λόγο: «Από τώρα θα με καλοτυχίζουν όλες οι γενιές» (1,48). Όταν μάλιστα ο Χριστός, πάνω από το Σταυρό Του, έδωσε στον Ιωάννη τη μητέρα Του για να την φροντίζει, και εκείνος την ανέλαβε πλέον ως μητέρα του, από τότε η Παναγία έγινε και μητέρα της Εκκλησίας και μητέρα όλων των πιστών. Αλλά και κατά την Πεντηκοστή, την ημέρα δηλαδή που γεννήθηκε η Εκκλησία πάνω στη γη, η Θεοτόκος βρισκόταν ανάμεσα στους Αποστόλους και δέχθηκε επίσης το Άγιο Πνεύμα. Στο εξής, η Κυρία των αγγέλων και των ανθρώπων δεν σταμάτησε, δια της μεσιτείας και των προσευχών της, να προστατεύει την Εκκλησία του Γιού της στην οποία είναι μοναδικά ενταγμένη, ενώ το άγιο πρόσωπό της και η μεγάλη της συνεισφορά στη σωτηρία μας απασχόλησε τους Πατέρες της Εκκλησίας και την χριστιανική πίστη στους αιώνες. Στην Αποκάλυψη, ακόμη, εκθειάζεται το μεγαλείο της: «Μια γυναίκα ντυμένη τον ήλιο, με το φεγγάρι κάτω από τα πόδια της, και στο κεφάλι της στεφάνι με δώδεκα αστέρια.... Η γυναίκα γέννησε παιδί αρσενικό, που θα κυβερνήσει όλα τα έθνη με σιδερένια ράβδο» (12, 1-5).

Ο ελληνικός λαός ευλαβείται και αγαπά βαθύτατα την Παναγία, την νοιώθουμε πολύ κοντά μας και ότι τρέχει εις βοήθειά μας, και της αποδίδουμε επτακόσιες περίπου επωνυμίες (Ελευθερώτρια, Μεγαλόχαρη, Γλυκοφιλούσα, Εκατονταπυλιανή, Ελεούσα κ.λπ.). Προς τιμήν της έχουν ανεγερθεί σ' όλη την χριστιανοσύνη χιλιάδες ναοί, έχουν φιλοτεχνηθεί άπειρες εικόνες της σ' όλη την ιστορία, πάρα πολλοί άνθρωποι φέρουν το όνομά της και ολόκληρη η Θεία Λειτουργία προσφέρεται εξαιρετικά προς τιμήν της Θεοτόκου. Εν τούτοις και στη Θεοτόκο αποδίδουμε τιμητική προσκύνηση (όπως και στους αγίους) και όχι λατρεία, που αρμόζει μόνο: στον Τριαδικό Θεό, τον Ιησού Χριστό ως Θεάνθρωπο και στην Θεία Ευχαριστία. Και

όπως η σελήνη αντλεί από το φως του ηλίου, έτσι και η Θεοτόκος είναι Παν-αγία (σε σχέση με τους ανθρώπους) διότι ενώθηκε απ' αυτή τη ζωή όχι μόνο αγιοπνευματικά, αλλά και οργανικά-βιολογικά με τη Χάρη του Θεού, αφού έφερε άλλωστε στα σπλάχνα της για εννέα μήνες, γαλούχησε και ανέθρεψε τον ίδιο τον Υιό του Θεού ως άνθρωπο. Η Παλαιά Διαθήκη, ακόμη, είναι γεμάτη από προτυπώσεις της Παρθένου. Ονομάζεται Κλίμαξ Ιακώβ, Νεφέλη φωτεινή, άφλεκτος βάτος, δάσος του Αββακούμ, όρος αλατόμητον κ.α. Στο λεγόμενο Πρωτευαγγέλιο (Γέν. 3,15), ο Θεός απευθυνόμενος στο φίδι-σατανά αναφέρει για την Θεοτόκο ότι ο Απόγονός της (ο Χριστός) θα του συντρίψει το κεφάλι (του φιδιού), και ότι ο διάβολος θα καταφέρει απλά να του πληγώσει (του Χριστού) την φτέρνα (τριήμερος θάνατός Του και στην συνέχεια Ανάστασή Του).

Για την αειπαρθενία της Θεοτόκου, διαχρονική έμεινε στη Δύση η διατύπωση του ιερού Αυγουστίνου ότι «Παρθένος συνέλαβε, Παρθένος έτεκε, Παρθένος έμεινε» (βλ. Π. Τρεμπέλα, «Δογματική», τ. β', κεφ. 12, εκδ. Ο Σωτήρ, Αθ. 1979). Οι Διαμαρτυρόμενοι από αντίδραση προς τους Ρωμαιοκαθολικούς απέρριψαν την αειπαρθενία της. Η ιερή μας Παράδοση και η Αγία Γραφή είναι όμως ξεκάθαρες. Ο προφήτης Ησαΐας λ.χ. αναφέρει: «Ιδού, η Παρθένος θα συλλάβει, θα γεννήσει Υιό και θα τον ονομάσουν Εμμανουήλ (σημαίνει 'ο Θεός μαζί μας') (7,14). Και ο Ιεζεκιήλ λέγει: «Ο Κύριος μού είπε: 'Αυτή η πύλη θα παραμείνει κλειστή. Κανείς δεν θα περάσει ποτέ απ' αυτήν, γιατί έχω μπει απ' αυτήν εγώ, ο Κύριος ο Θεός του Ισραήλ. Γι' αυτό θα μείνει κλειστή'» (44, 2). Άγγελος Κυρίου λέγει στον Ιωσήφ: «Μην διστάσεις να πάρεις στο σπίτι σου τη Μαριάμ, τη γυναίκα σου, γιατί το παιδί που περιμένει προέρχεται από το Πνεύμα το Άγιο» (Ματθ. 1,20). Και πάλι του λέει: «Σήκω, πάρε το παιδί και τη μητέρα του και φύγε στην Αίγυπτο» (Ματθ. 2,13) και δεν του λέει: 'σήκω, πάρε τη γυναίκα και το παιδί σου'. Γιατί; Διότι ο Πατέρας του Ιησού Χριστού είναι ο Θεός Πατήρ και η σύλληψή Του έγινε εκ Πνεύματος Αγίου.

Αλλά και η Μαριάμ, όταν της μεταφέρθηκε από τον Ουρανό το θείο μήνυμα, ρώτησε με αθωότητα τον άγγελο: «Πώς θα μου συμβεί αυτό, αφού δεν έχω συζυγικές σχέσεις με κανέναν άντρα;» (Λουκ. 1,34). Επιπλέον, αν είχε κι άλλα παιδιά η Παναγία, ο Χριστός, λίγο πριν ξεψυχήσει, θα ανέθετε την προστασία της μητέρας Του στην πολυπληθή οικογένειά Του (σύμφωνα με τα ισχύοντα έθιμα) και όχι στον ευαγγελιστή Ιωάννη (Ιω. 19,26-27), όπως και έγινε. Οι Πατέρες της Εκκλησίας πιστοποιούν μάλιστα δια της αγιοπνευματικής ερμηνείας τους πως «Ο Χριστός γεννήθηκε από την Μαρία την αειπάρθενο και δια Πνεύματος Αγίου» (Άγιος Επιφάνιος: P.G. 42, 665). Αλλά και με τη λέξη «Πρωτότοκος», που κάποιοι προτάσσουν για να εμμείνουν στην κακοδοξία τους, ο ευαγγελιστής Ματθαίος δεν ισχυρίζεται φυσικά ότι προέκυψαν και άλλα παιδιά στη συνέχεια από την Παρθένο και τον Ιωσήφ, παρά μόνο ότι ο Χριστός ήταν το πρώτο παιδί της Θεοτόκου. Πράγματι, 'πρωτότοκος' ονομαζόταν το πρώτο παιδί που γεννιόταν σε κάθε σπιτικό, που άνοιγε μήτρα, ακόμα κι αν δεν ακολουθούσαν άλλα παιδιά (βλ. Εξόδου 2,12-13 / 34,19 κ.ε.). Συχνά, μάλιστα, στην Αγία Γραφή η λέξη 'πρωτότοκος' έχει και την έννοια του Αγαπητού, του Ξεχωριστού, του Μοναδικού. Έτσι, ο Αδάμ και η Εύα αποκαλούνται στη Π.Δ. 'πρωτόπλαστοι', αν και δεν επακολούθησε η δημιουργία από τον Θεό άλλων ανθρώπων (Σοφ. Σολ. 7,1/10,1). Ακόμη, για τους αδελφούς και τις αδελφές του Ιησού που αναφέρονται στα Ευαγγέλια (Ιάκωβος, Ιωσήφ, Ιούδας,

Συμεών, Μαρία και Σαλώμη), πρόκειται είτε για ξαδέλφια του Ιησού (άγιος Ιερώνυμος) είτε για παιδιά του Ιωσήφ από προηγούμενη γυναίκα του, που είχε στο μεταξύ πεθάνει (άγιος Επιφάνιος και Ωριγένης). Αυτή τη δεύτερη άποψη δέχεται δια πολλών μαρτυριών η ιερή παράδοση στην Ορθόδοξη Εκκλησία (βλ. πχ. Ωριγένη: P.G. τόμ. 13,876 Β' και αγίου Επιφανίου: Πανάριον, κατά αιρέσεων, 78,1 P.G.42 τόμ.42).

Ο αιρετικός Νεστορίος (ο Νεστοριανισμός καταδικάστηκε από την Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο, που συνήλθε στην Έφεσο το 431) αρνήθηκε και αυτήν την ονομασία 'Θεοτόκος' που αποδίδουμε στην Παναγία και την ονόμαζε 'Χριστοτόκο'. Την αρνούνται ως Θεοτόκο και ακραίες προτεσταντικές ομάδες (λ.χ. οι Μάρτυρες του Ιεχωβά), διότι αρνούνται ότι ο Χριστός είναι ο Θεός. Η Ελισάβετ, όμως, μόλις η Παναγία την επισκέφθηκε, φωτισθείσα από το Άγιο Πνεύμα τής είπε: «Και πως συνέβη τούτο, να έλθει η μητέρα του Κυρίου μου προς εμένα;» (Λουκ. 1,43). Την ονομάζει η Ελισάβετ 'μητέρα του Κυρίου', δηλαδή του Θεού και άρα είναι Θεοτόκος. Αλλά και στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, ο αρχάγγελος αποκαλύπτει: «Το άγιο παιδί που θα γεννήσεις θα ονομαστεί Υιός Θεού» (Λουκ. 1,35). Που σημαίνει ότι στα σπλάχνα της Παναγίας ενώθηκε, αρμονικά, ασύγχυτα, αδιαίρετα και άτρεπτα, Θεός και άνθρωπος στο πρόσωπο του Χριστού, γέννησε ως άνθρωπο τον ίδιο τον Υιό του Θεού, και γι' αυτό της αρμόζει πέρα ως πέρα ο τίτλος "Θεοτόκος". Γρηγόριος ο Θεολόγος επισημαίνει ότι «όποιος δεν ονομάζει Θεοτόκο την αγία Μαρία βρίσκεται μακριά από το Θεό» P.C. 37, 177), ενώ οι Γ΄, Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ Οικουμενικές Σύνοδοι την ονομάζουν 'όντως Θεοτόκον'.

Το ότι η Παναγία βρίσκεται τόσο ψηλά στην συνείδηση των Ορθοδόξων δεν σημαίνει ότι γεννήθηκε χωρίς το προπατορικό αμάρτημα, όπως δέχεται η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία (η λεγόμενη «Αμίαντος Σύλληψις», που ως δόγμα κηρύχθηκε το 1870 από την Α΄ Βατικανή Σύνοδο) -το τελευταίο δεν απαντάται ούτε στην Αγία Γραφή ούτε και στην αποστολική Παράδοση. Η Ορθοδοξία πιστεύει πως και η ίδια η Θεοτόκος κληρονόμησε την αμαρτωλή φύση και τις συνέπειες της πτώσης του Αδάμ, αλλά προσωπικά στη συνέχεια, και με τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος, απαλλάχθηκε από την αμαρτία και ενώθηκε με το Θεό. Αυτό υποστηρίζεται αγιογραφικά, αφού σύμφωνα με τα λόγια του αρχαγγέλου: «Το Άγιο Πνεύμα θα έρθει πάνω σου και θα σε καλύψει η δύναμη του Θεού» (Λουκ. 1,35). Αλλά και ο Απόστολος Παύλος διδάσκει: «Μέσω ενός ανθρώπου μπήκε στον κόσμο η αμαρτία... γιατί όλοι αμάρτησαν» (Ρωμ. 5,12). Δεν μπορεί να δεχθεί δηλαδή η Ορθόδοξη Εκκλησία ότι ένα πλάσμα του Θεού (η Παναγία) ήταν ήδη σωσμένο πριν από την γέννηση του Υιού Του, αφού και ο ευαγγελιστής Ιωάννης λέγει ότι: 'Πριν την δι' αναστάσεως δόξα του Ιησού κανείς δεν είχε ακόμη λάβει το Άγιο Πνεύμα' (Ιω. 7,39). Η μεγάλη αξία της Θεοτόκου, σύμφωνα με τους αγίους Πατέρες, εντοπίζεται ακόμη στο εξής: Ενώ βρισκόταν και αυτή εγκλωβισμένη στον στεναγμό του κόσμου για σωτηρία, ενώ δεν έπαυε να είναι κόρη του πεσόντος Αδάμ, εν τούτοις συνεργάστηκε οικειοθελώς με το σχέδιο του Θεού και έγινε το όργανο της λύτρωσης και το στόμα της πλάσης, που ανταποκρίθηκε θετικά στην πρόσκληση του πανοικτίρμονα Θεού. Χωρίς τη δική της συνεργασία, το δικό της ΝΑΙ στον Θεό, όταν κλήθηκε να γίνει η μητέρα του Υιού Του, η σωτηρία του ανθρώπου θα ήταν αδύνατον να πραγματοποιηθεί. Γι' αυτό και παραμένει στη

συνείδηση της Εκκλησίας η γέφυρα προς τον Θεό, το κατοικητήριο του Λόγου, και η μεγάλη μεσίτρια των πιστών.

Οι Προτεστάντες δεν δέχονται άλλους μεσίτες για τη σωτηρία μας εκτός του Ιησού Χριστού. Το αυτό πιστεύει και η Ορθόδοξη Εκκλησία, με την απόλυτη έννοια όμως του όρου 'μεσίτης', αφού ο Ιησούς λέγει: «Ουδείς έρχεται προς τον Πατέρα ει μη δι' εμού» (Ιω. 14,6). Με σχετική πάντως έννοια, μεσίτες υπάρχουν πολλοί, οι άγιοι, που ευρισκόμενοι κοντά στον Θεό παρακαλούν και προσεύχονται για μας, αφού ήδη θαυματουργούσαν και παρακαλούσαν για τους ανθρώπους το Θεό, όσο βρίσκονταν ψυχοσωματικά εν ζωή. Με την ίδια σχετική έννοια, ενώ είναι ένας ο Θεός, κατά χάριν υπάρχουν πολλοί θεοί, αφού λέγει ο ψαλμός: «ΕΣΕΙΣ ΕΙΣΤΕ ΘΕΟΙ, είσαστε όλο σας παιδιά του Υψίστου» (Ψλμ. 82 [81],6). Και με την ίδια σχετική έννοια πάλι, υπάρχουν και πολλοί σωτήρες, διότι λέγει ο Απόστολος Παύλος: «Ως απόστολος σταλμένος στα έθνη... ίσως κάνω τους ομοεθνείς μου να ζηλέψουν ΚΑΙ ΣΩΣΩ μερικούς απ' αυτούς» (Ρωμ. 11,13-14). Ο Απόστολος Ιάκωβος λέγει: «Αυτός που επιστρέφει αμαρτωλό από την πλανεμένη οδό του, ΘΑ ΤΟΥ ΣΩΣΕΙ την ψυχή από το θάνατο και θα καλύψει πλήθος αμαρτιών» (5,20).

Διότι διαφορετικά αν δεχθούμε ΚΑΤΑ ΓΡΑΜΜΑ το «Ένας υπάρχει Θεός, ένας και μεσίτης μεταξύ Θεού και ανθρώπων, ο άνθρωπος Χριστός Ιησούς» (Α΄ Τιμ. 2,5), στο οποίο και στηρίζονται αρκετοί ετερόδοξοι, θα πρέπει να απορρίψουμε τη θεότητα του Χριστού και του Αγίου Πνεύματος, εφόσον τον Χριστό αναφέρει μόνο ως άνθρωπο και το Άγιο Πνεύμα δεν το συμπεριλαμβάνει στη θεότητα. Έτσι, ο Απόστολος Πέτρος δήλωσε ότι θα φρόντιζε, ακόμη και μετά το θάνατό του, να υπομιμνήσει το θέλημα του Θεού στους χριστιανούς (Β΄ Πέτρ. 1,13-15). Και ο προφήτης Ηλίας, 15 χρόνια μετά την ανάληψή του, επικοινωνήσε με τον βασιλέα Ιωράμ για να τον ελέγξει για τις θανάσιμες αμαρτίες του (Β΄ Παραλ. 21,12...). Ο αρχιερέας Ονίας προσευχόταν μετά την εκδημία του για όλο το έθνος και ο προφήτης Ιερεμίας, που είχε προ πολλού πεθάνει, για το λαό και την αγία πόλη Ιερουσαλήμ, όπως φαίνεται στην Π.Δ. (Μακκ. 2,15/12-16). Ακόμη, ο Θεός έσωσε την Ιερουσαλήμ χάριν του δούλου Του Δαυίδ, ο οποίος δεν βρισκόταν τότε εν ζωή (Β΄ Βασιλ. 20,6). Στην Αποκάλυψη αναφέρεται ότι «ανέβηκε ο καπνός του θυμιάματος με τις προσευχές των αγίων από το χέρι του αγγέλου μπροστά στο Θεό» (8,4).

Τέλος, η Ορθόδοξη Παράδοση, όπως αποτυπώνεται στην Υμνολογία και την Πατερική Θεολογία, διδάσκει πως το σώμα της Θεοτόκου, μετά τον προσωρινό θάνατό της (Κοίμηση της Θεοτόκου), μετέστη στον Ουρανό και χάριτι ενώθηκε ψυχοσωματικά με τον Υιό και Θεό της. Δεν δέχεται δηλαδή η Ορθόδοξη Εκκλησία ότι ηρπάγη στον Ουρανό η πάναγνη κόρη χωρίς πρώτα να πεθάνει, όπως δέχεται η δυτική θεολογία, ούτε έχει διαμορφώσει άλλωστε σε δόγμα πίστεως την Μετάσταση της Παρθένου (στη Δυτική Εκκλησία θεσπίστηκε ως δόγμα το 1950 από τον πάπα Πίο τον Β΄), αλλά προτιμά ιστορικά και συνοδικά στο θέμα αυτό να τηρεί «μυστική σιγή ευσεβείας», αφού εξάλλου η αναφορά στην Μετάσταση της Παρθένου δεν απαντάται στην Αγία Γραφή και στην ιερή Παράδοση των αρχικών χρόνων, παρά μόνο αναπτύσσεται από τον 6ο αιώνα κ.ε.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ:

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ Ε΄, Π. Τρεμπέλα, εκδ. 'Ο Σωτήρ', Αθ. 1994

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ, Π. Τρεμπέλα, τ. Β΄, εκδ. Ο Σωτήρ, Αθ. 1979

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΜΑΣ, π. Αντ. Αλεβιζόπουλου, Αθ. 1994

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ, ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ, Αντ. Αλεβιζόπουλου, εκδ. Επτάλοφος, 1992

ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟ, ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ, π. Ευάγγελου Μαντζουνέα, Αθ. 1983

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΛΑΤΡΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, Μιχ. Χούλη, έκδ. 'Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου', Ιούλιος 2002

ΣΥΝΟΨΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ, Ferdinand Krenzer, εκδ. Πορεία Πνευματική, Αθ. 1982